

**EGZAMIN MATURALNY
W ROKU SZKOLNYM 2015/2016**

**FORMUŁA DO 2014
(„STARA MATURA”)**

**FIZYKA
POZIOM ROZSZERZONY**

**ZASADY OCENIANIA ROZWIĄZAŃ ZADAŃ
ARKUSZ MFA-R1**

MAJ 2016

Uwaga: Akceptowane są wszystkie odpowiedzi merytorycznie poprawne i spełniające warunki zadania.

Zadanie 1.1. (0–2)

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe Gdy wymaganie dotyczy poziomu podstawowego, dopisano (P)
Korzystanie z informacji	Odczytywanie i analizowanie informacji przedstawionej w formie wykresu (II.1.b)
Tworzenie informacji	Formułowanie i uzasadnianie opinii i wniosków (III.5)

Schemat punktowania

2 p. – narysowanie prostej przechodzącej przez wszystkie krzyże, wskazanie związku między liniowym przebiegiem wykresu a hipotezą, i potwierdzenie hipotezy.

1 p. – narysowanie prostej przechodzącej przez wszystkie krzyże.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Rysujemy prostą przechodzącą przez wszystkie krzyże. To, że jej narysowanie jest możliwe, potwierdza hipotezę o stałym przyspieszeniu pociągu.

Zadanie 1.2. (0–2)

Wiadomości i rozumienie	Obliczanie przyspieszenia w ruchu jednostajnie zmiennym (P I.1.1.3)
-------------------------	---

Schemat punktowania

2 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik (od $0,5 \text{ m/s}^2$ do $0,6 \text{ m/s}^2$).

1 p. – zastosowanie definicji przyspieszenia, błąd obliczeń lub brak przeliczenia jednostek.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Do definicji przyspieszenia $a = \frac{\Delta v}{\Delta t}$ podstawiamy dane z wykresu (np. od $t = 25 \text{ s}$ do $t = 58 \text{ s}$, $\Delta t = 33 \text{ s}$, $\Delta v = 430 \text{ km/h} - 365 \text{ km/h} = 65 \text{ km/h} = 18 \text{ m/s}$), zatem $a = 0,55 \text{ m/s}^2$.

Zadanie 1.3. (0–2)

Wiadomości i rozumienie	Obliczanie drogi w ruchu jednostajnie zmiennym (P I.1.1.3)
-------------------------	--

Schemat punktowania

2 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik.

1 p. – poprawna metoda, błąd obliczeń lub brak przeliczenia jednostek.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Szukana droga jest równa polu pod wykresem (polu trapezu). Początkowa prędkość jest równa ok. 367 km/h , a końcowa – ok. 415 km/h , zatem średnia prędkość wynosi $391 \text{ km/h} = 109 \text{ m/s}$. Droga jest równa $109 \cdot 25 \approx 2700 \text{ m}$.

Dopuszczalne jest też użycie wzoru $s = v_0 t + \frac{1}{2} a t^2$ przy wykorzystaniu poprawnej wartości przyspieszenia obliczonej w zadaniu 1.2.

Zadanie 1.4. (0–2)

Wiadomości i rozumienie	Opisywanie wzajemnego oddziaływania przewodników z prądem (I.1.4.4)
Korzystanie z informacji	Odczytywanie i analizowanie informacji przedstawionej w formie tekstu (II.1a)

Schemat punktowania

2 p. – poprawne wszystkie zaznaczenia.

1 p. – poprawne trzy zaznaczenia (dowolne).

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

1–P, 2–F, 3–F, 4–P.

Zadanie 2.1. (0–1)

Tworzenie informacji	Budowanie prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk (III.3)
----------------------	--

Schemat punktowania

1 p. – poprawne zaznaczenie i uzasadnienie.

0 p. – brak spełnienia powyższego kryterium.

Poprawna odpowiedź

Zaznaczamy C. Poprawnym uzasadnieniem jest jeden z argumentów: a) obciążnik porusza się z przyspieszeniem, więc siła działająca na niego w górę musi być mniejsza od działającej w dół, b) blok ma pewną masę i się obraca coraz szybciej, więc na odcinku poziomym napięcie nici musi być mniejsze, niż na pionowym, c) na obciążnik działa siła oporu powietrza.

Zadanie 2.2. (0–2)

Korzystanie z informacji	Obliczanie wielkości fizycznych z wykorzystaniem znanych zależności (II.4c)
--------------------------	---

Schemat punktowania

2 p. – poprawna metoda obliczenia i potwierdzenie wyniku.

1 p. – poprawna metoda, błędy obliczeniowe lub brak obliczeń.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Stosujemy dany wzór i obliczamy moment bezwładności krążka jako sumę momentów bezwładności walców:

$$I = 2 \cdot \frac{1}{2} \cdot 0,2 \text{ kg} \cdot (0,04 \text{ m})^2 + \frac{1}{2} \cdot 0,02 \text{ kg} \cdot (0,01 \text{ m})^2 \approx 3,2 \cdot 10^{-4} \text{ kg} \cdot \text{m}^2$$

Zadanie 2.3. (0–4)

Wiadomości i rozumienie	Obliczanie energii kinetycznej bryły sztywnej (I.1.1.9) Zastosowanie zasady zachowania energii mechanicznej dla ruchu postępowego i obrotowego (I.1.1.11)
-------------------------	--

Schemat punktowania

4 p. – przyrównanie początkowej energii grawitacyjnej do sumy energii kinetycznej obciążnika i krążka, przekształcenia prowadzące do wzoru na szukaną prędkość.

- 3 p. – przyrównanie początkowej energii grawitacyjnej do sumy energii kinetycznej obciążnika i krążka.
 2 p. – przyrównanie początkowej energii grawitacyjnej do wyrażenia zawierającego energię kinetyczną obciążnika lub energię kinetyczną krążka.
 1 p. – napisanie równania wyrażającego zasadę zachowania energii.
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Przyrównujemy początkową energię grawitacyjną mgh do sumy energii kinetycznej obciążnika $\frac{1}{2}mv_1^2$ i energii kinetycznej krążka $\frac{1}{2}Mv_2^2 + \frac{1}{2}I\omega^2$. Podstawiamy odpowiednie relacje między wielkościami v_1 , v_2 i ω , prowadzące do wzoru na szukaną prędkość.

Zadanie 3. (0–3)

Tworzenie informacji	Budowanie prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk (III.3)
----------------------	--

Przykłady poprawnej odpowiedzi

- Stosujemy prawo przemiany izobarycznej w postaci $\frac{125}{\Delta T + 22} = \frac{144}{\Delta T + 68}$ (gdzie ΔT jest przesunięciem skali Celsjusza względem skali Kelvina) i obliczamy $\Delta T = 281^\circ\text{C}$ (lub 281 K). Zatem $0\text{ K} = -281^\circ\text{C}$.
- W przemianie izobarycznej objętość zmienia się proporcjonalnie do temperatury. Obliczamy przyrost objętości, gdy temperatura zmienia się o 1°C :

$$\frac{144 - 125}{68 - 22} = \frac{19}{46} = 0,413\text{ cm}^3.$$

Obliczamy temperaturę, w której objętość zmaleje do zera:

$$0\text{ K} = 22^\circ\text{C} - \frac{125}{0,413}^\circ\text{C} = -281^\circ\text{C}.$$

Schemat punktowania

- 3 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik.
 2 p. – zastosowanie prawa przemiany izobarycznej w postaci $\frac{125}{\Delta T + 22} = \frac{144}{\Delta T + 68}$ lub równoważnej lub
 – poprawna metoda oparta na proporcjonalności V do T (wraz z uzasadnieniem), błąd obliczeń.
 1 p. – zapisanie prawa przemiany izobarycznej lub
 – stwierdzenie, że objętość zmienia się proporcjonalnie do temperatury lub
 – obliczenie przyrostu objętości, gdy temperatura zmienia się o 1°C (lub przyrostu temperatury, gdy objętość zmienia się o 1 cm^3).
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Zadanie 4.1. (0–3)

Wiadomości i rozumienie	Wyjaśnianie przebiegu zjawisk na podstawie znanych zależności i praw (P I.2)
-------------------------	--

Schemat punktowania

- 3 p. – trzy poprawne wyjaśnienia.
 2 p. – dwa poprawne wyjaśnienia.
 1 p. – jedno poprawne wyjaśnienie.
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

- I: Ciepło jest przekazywane od wody do powierzchni kostek lodu i dalej do ich wnętrza wskutek przewodnictwa cieplnego.
 II: Mieszanie jest szybszym od innych procesów przekazem ciepła.
 III: Masa lodu zmniejsza się wskutek topnienia.

Zadanie 4.2. (0–4)

Tworzenie informacji	Budowanie prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk (III.3)
----------------------	--

Schemat punktowania

- 4 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik.
 3 p. – poprawna metoda obliczenia m_{st} , brak lub błąd obliczenia ułamka (lub inny błąd rachunkowy).
 2 p. – napisanie bilansu ciepła zawierającego poprawne 3 składniki spośród 4, z poprawnie podstawionymi temperaturami.
 1 p. – napisanie bilansu ciepła zawierającego poprawne 2 składniki spośród 4.
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Układamy bilans ciepła (w którym m_l – masa lodu, równa 80 g, m_{st} – masa stopionej części lodu, m_w – masa wody, równa 200 g):

$$m_l c_l \cdot 8 \text{ K} + m_{st} c_l + m_{st} c_w \cdot 10 \text{ K} = m_w c_w \cdot 15 \text{ K}$$

Po podstawieniu danych otrzymujemy $m_{st} = 30,3 \text{ g}$, czyli szukany ułamek ma wartość

$$\frac{80 - 30,3}{80 + 200} = 0,178.$$

Zadanie 5.1. (0–1)

Wiadomości i rozumienie	Zastosowanie prawa Ohma i praw Kirchhoffa [...] (I.1.3.2)
-------------------------	---

Schemat punktowania

- 1 p. – poprawna odpowiedź.
 0 p. – brak spełnienia powyższego kryterium.

Poprawna odpowiedź

W obwodzie I woltomierz jest podłączony szeregowo. Ze względu na jego bardzo duży opór natężenie prądu w obwodzie jest bardzo małe.

Zadanie 5.2. (0–2)

Wiadomości i rozumienie	Zastosowanie prawa Ohma [...] (I.1.3.2)
-------------------------	---

Schemat punktowania

2 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik.

1 p. – zastosowanie prawa Ohma, błąd rachunkowy albo błąd przeliczenia jednostek, albo podstawienie 1,55 V zamiast 1,53 V.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Na podstawie danych z obwodu II obliczamy $R = \frac{1,53 \text{ V}}{0,051 \text{ A}} = 30 \Omega$.

Zadanie 5.3. (0–2)

Wiadomości i rozumienie	Zastosowanie prawa Ohma i praw Kirchhoffa do obliczeń i analizy obwodów elektrycznych z uwzględnieniem SEM i oporu wewnętrznego ogniwa (I.1.3.2)
-------------------------	--

Schemat punktowania

2 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawne wyniki.

1 p. – napisanie $SEM = 1,55 \text{ V}$
lub

– poprawna metoda obliczenia R_w .

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Siła elektromotoryczna źródła wynosi 1,55 V (na podstawie schematu I). Niższe o 0,02 V napięcie źródła w obwodzie II wynika ze spadku napięcia na oporze wewnętrznym, równego $I \cdot R_w$. Z równania $0,02 \text{ V} = 0,051 \text{ A} \cdot R_w$ znajdujemy $R_w = 0,4 \Omega$.

Zadanie 5.4. (0–1)

Korzystanie z informacji	Uzupełnianie brakujących elementów schematu (II.2)
--------------------------	--

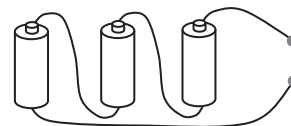
Schemat punktowania

1 p. – poprawny rysunek i poprawna nazwa połączenia.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Uzupełniony rysunek jest przedstawiony obok. Jest to połączenie szeregowo.

Zadanie 5.5. (0–1)

Wiadomości i rozumienie	Wyjaśnianie przebiegu zjawisk oraz wyjaśnianie zasady działania urządzeń technicznych na podstawie znanych zależności i praw (P I.2)
-------------------------	--

Schemat punktowania

1 p. – poprawna nazwa połączenia.

0 p. – brak spełnienia powyższego kryterium.

Poprawna odpowiedź

Jest to połączenie równoległe.

Zadanie 5.6. (0–3)

Wiadomości i rozumienie	Zastosowanie prawa Ohma i praw Kirchhoffa do obliczeń i analizy obwodów elektrycznych (I.1.3.2)
-------------------------	---

Schemat punktowania

- 3 p. – napisanie poprawnych równań przedstawiających I prawo Kirchhoffa dla węzła X oraz II prawo Kirchhoffa dla oczka Y.
- 2 p. – poprawny zapis I prawa Kirchhoffa oraz błąd w znakach (tylko w znakach) w II prawie Kirchhoffa
lub
– poprawny zapis II prawa Kirchhoffa.
- 1 p. – poprawny zapis I prawa Kirchhoffa
lub
– błąd w znakach (tylko w znakach) w II prawie Kirchhoffa.
- 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Równania mają postać:

$$I_1 + I_3 = I_2 \quad (\text{I prawo Kirchhoffa})$$

$$i \quad E + E = I_1 r + I_1 R - I_3 R \quad (\text{II prawo Kirchhoffa}).$$

Zadanie 6.1. (0–2)

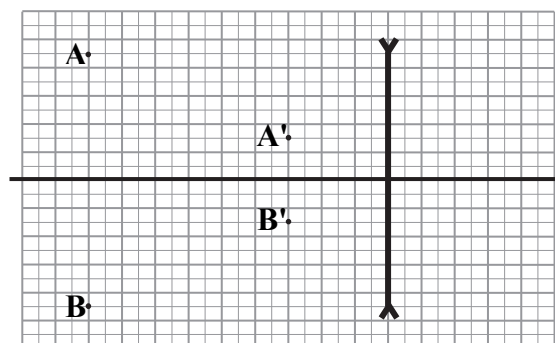
Korzystanie z informacji	Uzupełnianie brakujących elementów schematu (II.2)
--------------------------	--

Schemat punktowania

- 2 p. – poprawne narysowanie punktów A' i B'.
- 1 p. – poprawna odległość A' i B' od osi i poprawna strona soczewki, błąd co do odległości od soczewki
lub
– poprawna odległość A' i B' od soczewki i poprawna strona soczewki, błąd co do odległości od osi
lub
– poprawna strona soczewki, błąd wartości powiększenia, położenie punktów A' i B' zgodne z tą wartością.
- 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Rysunek został zamieszczony obok.

Zadanie 6.2. (0–3)

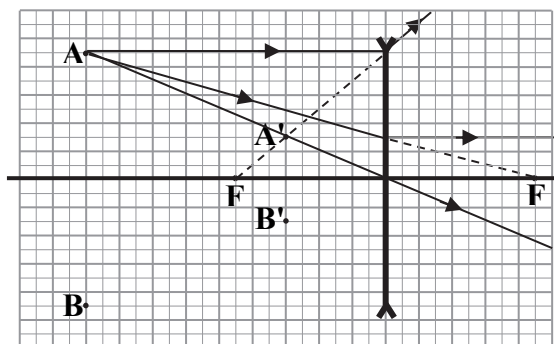
Korzystanie z informacji	Uzupełnianie brakujących elementów schematu (II.2)
--------------------------	--

Schemat punktowania

- 3 p. – poprawne narysowanie dwóch promieni i poprawne zaznaczenie obu ognisk (drugie ognisko może być bez konstrukcji, z symetrii).
 2 p. – poprawne narysowanie jednego promienia i poprawne zaznaczenie jednego ogniska lub
 – poprawne narysowanie dwóch promieni.
 1 p. – poprawne narysowanie jednego promienia (innego niż biegnący bez załamania).
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Rysunek został zamieszczony obok.

Zadanie 6.3. (0–3)

Korzystanie z informacji	Obliczanie wielkości fizycznych z wykorzystaniem znanych zależności (II.4c)
--------------------------	---

Schemat punktowania

- 3 p. – poprawna metoda obliczenia i potwierdzenie wyniku.
 2 p. – poprawna metoda uwzględniająca fakt, że obraz jest pozorny i pomniejszony.
 1 p. – zapisanie równania soczewkowego i podstawienie $Z = \frac{1}{f}$
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

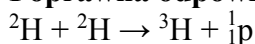
Do równania $Z = \frac{1}{x} + \frac{1}{y}$ podstawiamy $y = -10$ cm (obraz pozorny). Z proporcji $\frac{h'}{h} = \frac{|y|}{x}$ obliczamy $x = 30$ cm i także podstawiamy do powyższego równania. Wynikiem jest
 $Z = 3,3 \text{ D} - 10 \text{ D} = -6,7 \text{ D}$

Zadanie 7.1. (0–1)

Wiadomości i rozumienie	Zastosowanie zasady zachowania ładunku i liczby nukleonów do zapisu reakcji jądrowych (I.1.6.10)
-------------------------	--

Schemat punktowania

- 1 p. – poprawne uzupełnienie zapisu reakcji.
 0 p. – brak spełnienia powyższego kryterium.

Poprawna odpowiedź

(zamiast symbolu ${}^1_1\text{p}$ dopuszczalne jest p lub ${}^1_1\text{H}$).

Zadanie 7.2. (0–2)

Korzystanie z informacji	Obliczanie i szacowanie wielkości fizycznych z wykorzystaniem znanych zależności (II.4e)
--------------------------	--

Schemat punktowania

- 2 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik.
 1 p. – poprawne wykonanie 2 kroków prowadzących do rozwiązania.
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Masę jądra deuteru szacujemy jako równą $2u = 3,3 \cdot 10^{-27}$ kg. Liczba reakcji odpowiadająca 1 g zużytego deuteru wynosi w przybliżeniu

$$\frac{1 \text{ g}}{4 u} \approx 1,5 \cdot 10^{23}$$

czyli energia wydzielona jest równa $1,5 \cdot 10^{23} \cdot 4 \text{ MeV} = 6 \cdot 10^{23} \text{ MeV} = 9,6 \cdot 10^{10} \text{ J}$. Po pomnożeniu przez 25% i przeliczeniu na żądane jednostki otrzymujemy 6700 kWh.

Zadanie 7.3. (0–3)

Wiadomości i rozumienie	Posługiwanie się pojęciami jądrowego niedoboru masy i energii wiązania (I.1.6.6)
Tworzenie informacji	Budowanie prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk (III.3)

Schemat punktowania

- 3 p. – poprawna metoda obliczenia i potwierdzenie wyniku.
 2 p. – poprawne odczyty z wykresu i dwa kroki prowadzące do rozwiązania.
 1 p. – poprawne (niekoniecznie dokładne) odczyty i jeden krok prowadzący do rozwiązania.
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Obliczamy początkową energię wiązania: odczytujemy E_w/A dla deuteru ($1,1 \pm 0,1 \text{ MeV}$), mnożymy ją przez $A = 2$ i przez liczbę jąder, wynikiem jest 4,4 MeV.

Obliczamy końcową energię wiązania: odczytujemy E_w/A dla trytu (2,7 MeV lub 2,8 MeV), mnożymy ją przez $A = 3$, wynikiem jest od 8,1 do 8,4 MeV.

Obliczamy energię wydzieloną jako różnicę końcowej i początkowej energii wiązania i stwierdzamy zgodność z wartością podaną.

Zadanie 8.1. (0–3)

Tworzenie informacji	Budowanie prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk (III.3)
----------------------	--

Schemat punktowania

- 3 p. – poprawna metoda rozwiązania i potwierdzenie tezy.
 2 p. – poprawna metoda obliczeń, jeden błąd rachunkowy, wniosek zgodny z obliczeniami lub brak wniosku
 lub
 – poprawna metoda z obliczeniem minimalnej energii kinetycznej elektronów i wniosek zgodny z wynikami (zaprzeczenie tezy) lub brak wniosku.
 1 p. – poprawne jedno obliczenie prowadzące do rozwiązania, np. E_f lub E_k .
 0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Obliczamy energię fotonu zielonego:

$$E_f = \frac{hc}{\lambda} = 3,56 \cdot 10^{-19} \text{ J}$$

oraz maksymalną energię kinetyczną elektronów

$$E_k = \frac{1}{2}mv^2 = 3,64 \cdot 10^{-19} \text{ J.}$$

Z porównania tych wielkości wynika potwierdzenie tezy.

Zadanie 8.2. (0–1)

Tworzenie informacji	Formułowanie i uzasadnianie opinii i wniosków (III.5)
----------------------	---

Schemat punktowania

1 p. – uzasadnienie oparte na porównaniu prędkości elektronów z prędkością światła.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Nawet maksymalna prędkość elektronów jest znacznie mniejsza od prędkości światła. Dlatego przybliżenie nierelatywistyczne jest w pełni dopuszczalne.

Zadanie 8.3. (0–2)

Wiadomości i rozumienie	Opisywanie ruchu pola cząstki naładowanej w polu magnetycznym (I.1.2.7)
Tworzenie informacji	Formułowanie i uzasadnianie opinii i wniosków (III.5)

Schemat punktowania

2 p. – poprawny przebieg linii pola magnetycznego oraz poprawne uzasadnienie miejsca występowania zórz polarnych.

1 p. – poprawny przebieg linii pola magnetycznego
lub

– pionowy kierunek linii pola w okolicy biegunów (w innych miejscach dopuszczalny jest błędny przebieg lub brak linii), poprawne uzasadnienie.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Rysunek przedstawiono obok. Linii pola nie zaznaczono ani we wnętrzu Ziemi, ani w dużej odległości od Ziemi (gdzie linie wybiegające z jednego bieguna łączą się z liniami biegnącymi do drugiego).

Zorze polarne są obserwowane głównie w okolicy biegunów, gdyż tam kierunek linii jest w przybliżeniu pionowy i dzięki temu cząstki wiatru słonecznego docierają w pobliże powierzchni Ziemi.

Zadanie 8.4. (0–3)

Korzystanie z informacji	Obliczanie wielkości fizycznych z wykorzystaniem znanych zależności (II.4c)
--------------------------	---

Schemat punktowania

3 p. – poprawna metoda rozwiązania i poprawny wynik.

2 p. – poprawna metoda rozwiązania, wyprowadzenie lub napisanie wzoru $r = \frac{mv}{eB}$.

1 p. – przyrównanie siły Lorentza do siły dośrodkowej, błąd w wyrażeniu opisującym jedną z tych sił lub błąd w przekształceniu wzorów.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Przyrównujemy siłę Lorentza $F_B = evB$ do siły dośrodkowej $F_d = \frac{mv^2}{r}$. Stąd wynika wzór $r = \frac{mv}{eB}$, z którego obliczamy $r = 157$ m (lub 156 m).

Zadanie 8.5. (0–2)

Wiadomości i rozumienie Tworzenie informacji	Opisywanie ruchu pola cząstki naładowanej w polu magnetycznym (I.1.2.7) Formułowanie i uzasadnianie opinii i wniosków (III.5)
---	--

Schemat punktowania

2 p. – poprawny wybór uzupełnienia zdania i poprawne uzasadnienie.

1 p. – wskazanie poprawnego kierunku siły Lorentza (dopuszczalny jest błąd zwrotu siły i błąd wyboru uzupełnienia)
lub

– poprawny wybór uzupełnienia B.

0 p. – brak spełnienia powyższych kryteriów.

Poprawna odpowiedź

Poprawnym uzupełnieniem zdania jest B. Uzasadnienie wynika stąd, że siła Lorentza jest skierowana prostopadle do linii pola, zatem nie do środka okręgu, ale ukośnie – ma składową pionową ze zwrotem w stronę bieguna N.